

De Klepperman in 1870

G. Buter

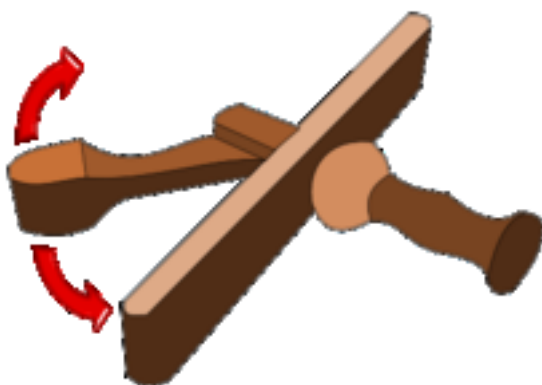
Tegenwoordig gaat het nieuws snel de wereld rond, maar dat was vroeger heel anders.

In 1870 werd er in Putten wel een krant gelezen, maar slechts door een handvol mensen. De meeste mensen hoorden het laatste nieuws op zondag in en buiten de kerk en ook werden de horloges weer gelijk gezet met de torenklok. In deze tijd werden na de kerkdienst bij de dorpspomp de laatste mededelingen voorgelezen door Warner Moll. Mededelingen over openbare verkopeningen, erfhuizen, verkopeningen van landbouwproducten, enzovoort. Warner Moll was schoolmeester, koster, voorzanger, doodgraver en voorlezer in de oude kerk. Aan toehoorders had hij geen gebrek. De mensen thuis vroegen eerst aan de kerkgangers of er nog nieuws was en daarna waar de dominee over gepreikt had.

In 1881 kwam er een nieuwe predikant, dominee Homoet. Hij was fel tegen de nieuwsverspreiding op zondag, gedachtig het gebod "Gedenk de Sabbat dat gij die heiligt". Aan de gewoonte werd dus direct een eind gemaakt, en voortaan zou de koster op zaterdagmiddag om vijf uur het laatste nieuws bekendmaken bij de dorpspomp. Eerst werd de klep, de kleinste torenklok, geluid en daarna begon de aflezing. (Deze klep, genaamd "de kleine bengel", was een 15^e eeuwse klok en is in 1943 door de Duitsers geroofd en niet meer teruggekomen.) In het begin kwamen er nog een aantal mensen, maar het werden er steeds minder. Vooral de buitenmensen lieten het afweten, maar ja, het was soms een half uur lopen naar het dorp.

Toen er niemand meer kwam luisteren werd er een leeshokje, met het laatste nieuws erin, tegen de oude kerk geplaatst. Met een overkapping erop zodat men bij regen droog stond. Er zaten

zware tralies voor het leesbord zodat de jeugd het niet zou vernielen. Voor het leeshokje stond een zware eikenhouten bank waarop het laatste nieuws werd besproken en waarna de wonderlijkste verhalen de wereld in kwamen. Op deze bank zat 's nachts ook vaak Gaart met de klep. Gerrit van Beek was de nachtwacht of klepperman van 1860 tot 1876, waakte 's nachts over de eigendommen van de mensen en zorgde voor de nachtrust. In 1868 werd hij ook klokkenluider en klokopwinder. Hij had een klepper bij zich die bestond uit een plankje waarop een hamertje bevestigd was.

Bij zijn rondgang door het dorp gebruikte hij de klepper en wist er een bepaalde melodie uit te krijgen. Bij onraad

werd de klep omgekeerd en kwam er een ander geluid wat op onraad duidde. Gaart moest in die tijd veelal kolonialen of kiekers aanhouden die er 's nachts vandoor wilden gaan. Ze hadden voor dienstneming in Oost- of West-Indië handgeld ontvangen, maar wilden daarna stiekem naar huis, vaak naar Zwitserland, België of Duitsland. Gaart klepperde dan luid, totdat de veldwachter kwam om de man aan te houden. Ook moest hij op ieder uur de tijd aankondigen met o.a. de woorden "Klokke elf, elf slaat de klok". Door het geklepper en het geroep kondigde hij zichzelf

aan, waar het nachtelijk gespuis ook voordeel aan had, want die wisten dan waar hij zich bevond. Hij maakte ook de bakkers 's nachts wakker die vroeg begonnen met de arbeid. Hij deed dit op humoristische wijze en met enig leedvermaak. De jaarwisseling was voor hem een gouden tijd want dat bracht hij bij veel mensen een kleppermansprent met een gedicht waarbij hij het een en ander voor terugkreeg. Toen hij in 1875 overleed volgde H.Hendriksen hem op als nachtwacht en die schreef het volgende nieuwjaarsgedicht voor de dorpsgenoten:

*Zeer waarde burgerij, een jaar is weer verdwenen!
De tijd staat nimmer stil, maar voert ons met zich henen.
De jaren snellen heen met al hun vreugd en druk;
In 't oude was veel smart, maar ook nog veel geluk.
De dood nam velen weg, nam ook de oude nachtwacht mede.
Men droeg hem grafwaarts heen, zijn stoffe rust in vrede.
Ik nam zijn taak op mij en geeft de Heer mij kracht.
'k Zal waken voor dit dorp, ook in de felste nacht.*

*Het is een oud gebruik bij alle Christenmensen,
Elkander veel geluk in 't nieuwe jaar te wensen.
Deswegen burgerij, komt ook de Nachtwacht heden,
En draagt u nederig op, zijn heil en zegenbeden.
Maar eerst uit 's harten grond, een heilwens aangeheven,
Voor onze dierb're Vorst, God spaarde hem het leven.
Lang bloei 't Oranjehuis in 't lieve vaderland.
Door eendracht groot gemaakt, geleid door Godes hand.*

*Gij Puttens achtbaar hoofd, Gods zegen stroomt u tegen.
Gij, leden van de raad, geniet Gods beste zegen.
Gij leraars in dit dorp, geniet in huis en kerk
de zegen van de Heer op uw gewichtig werk.
Ook 't onderwijs der jeugd deel' in de gunst van God.
En wie zich daaraan wijdt, schenkt Hij een zalig lot.
Notaris, dokters ook, ontvanger, ambachtsman,
God schenk u zoveel heil als ik maar wensen kan.*

*De voermans, molenaars, de bakkers, renteniers,
De slaggers, handelaars, de boden, winkeliers,
Bewoners van dit dorp, ik sluit hier niemand uit;
Het ga u allen wel en wens u tot besluit:
Dat God u lange spaar, dat Zijn barmhartigheden,
U op den levensweg blijmoedig voort doen treden.*

Toen het gemeentehuis in de Dorpsstraat kwam werd het lees-
hokje daarheen verplaatst. De laatste klepperman die gebruik
maakte van de klep was Jacob Kraaijenhof. Zijn opvolger Renger
Pieper, de laatste nachtwacht, heeft de klepper niet meer ge-
bruikt.

Hiëronymus van Alphen (1746- 1803) heeft een kindergedicht
geschreven over de klepperman waarin hij beschrijft hoe een
kind rustig kan gaan slapen terwijl de klepperman de wacht
houdt:

Klepperman

*Zou ik voor de klepper vreezen?
O! die lieve brave man
Maakt dat ik gerust kan wezen,
En ook veilig slapen kan.
Moederlief 'k geloof het vast
Dat hij op de dieven past.*

*Schoon hij loopt door wind en regen,
't Zingen wordt hij nimmer moe,
Goede God! geef hem Uw zegen,
maar mijn oogjes vallen toe.
Lieve klepper!, hou de wagt!
Ik ga slapen, goede nagt!*

Bronnen:

- G.Huisman, Veluwse Kroniek
- J.W.Keemink, Putten in de (goede?) oude tijd